

УДК 336.17

ПРОЦЕСНО-ПОТОКОВИЙ ПІДХІД ДО РОЗКРИТТЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ¹

Кузнєцова Анжела Ярославівна,
доктор економічних наук, професор,
ректор ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail: angel@ubs.edu.ua

Погореленко Наталія Петрівна,
кандидат економічних наук, доцент,
Харківський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail: pogorelenko.n.p@gmail.com

Анотація. На основі дослідження змісту та аналізу зв'язків між основними складовими категоріального апарату процесного і потокового підходів: визначено первинний характер процесів щодо потоків; проведено співвідношення понять «грошові потоки» і «фінансові потоки», що дозволило конкретизувати термінологію процесно-потокового підходу.

Необхідність створення методичного підґрунтя для оцінювання і розроблення інструментарію забезпечення фінансової стабільності банківської системи зумовила доцільність узагальнення та узгодженого поєднання принципів процесного і потокового підходів. Щодо значущості та можливості їх адаптації до розуміння фінансової стабільності банківської системи на основі процесно-потокового підходу найбільш важливими визначено принципи мінімізації ризиків, динамізму, адаптивності, каузальності, структуризації, збалансованості, орієнтації на досягнення результату та забезпечення ефективності.

Ключові слова: банківська система, банківська діяльність, конкретизація, структуризація, процес, потік, трансформація, принципи.

Формул: 0; рис.: 2; табл.: 0; бібл.: 72.

PROCESS-FLOW APPROACH TO DISCLOSURE OF BANKING SYSTEM FINANCIAL STABILITY

Kuznetsova Anzhela,
Doctor of Economics, Professor,
Rector of SHEI «Banking University»
e-mail: angel@ubs.edu.ua

Pogorelenko Natalia,
Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Kharkiv Educational-Scientific Institute
of SHEI «Banking University»
e-mail: pogorelenko.n.p@gmail.com

Abstract. Based on the generalization of the main provisions of stream and process approaches to the management of economic systems, as well as taking into account the links between the basic economic categories, the operation of which discloses the content of approaches, the possibility of their integrated combination as a theoretical basis for deepening the understanding of the stability of the banking system is determined.

In order to specify the terminology within the process-flow approach according to the criteria of content load and morphological construction, the study of the essence of monetary and financial flows was made and concluded that their interconnection is as follows: financial flows that arise in the process of banking activity, are «accompanied» by the corresponding cash flows.

The content of the process-flow approach to study the stability of the banking system is revealed through relationship banking activities and financial flows in the context of the implementation of the transformation functions of banks. In accordance with the process-stream approach, the stability of the banking system is determined on the basis of changes in the parameters of input and output financial flows that represent the movement of financial resources in time in the process of formation, distribution and use.

¹ Статтю написано в межах НДР «Моделювання фінансової стабільності руху фінансових потоків економічних агентів країни в умовах глобалізації» (реєстраційний номер теми: 0118U003772), науковий керівник теми — д.е.н., професор Б. В. Самородов.

As a result of systematization of the principles of process and flow approaches, their synthesis and transformation, in relation to the needs of understanding the stability of the banking system, a list of principles of the process and flow approach is formed. In accordance with certain principles (minimizing risks, dynamism, adaptability, causality, structuring, balancing, targeting achievement and ensuring efficiency), to ensure the stability of the banking system, it is necessary to: balance the incoming and outgoing financial flows of banks; in order to minimize the ongoing monitoring of their financial risks; Continuous tracking of activity parameters, incoming and outgoing financial flows of banks; detection of destabilizing factors of influence on their deviation and timely correction of managerial decisions in response to negative changes; taking into account causal links between financial and economic events and balancing of financial flows of banks.

Keywords: the banking system, banking, specification, structuring, process, flow, transformation, principles.

Formulas: 0; fig.: 2; tabl.: 0; bibl.: 72.

ПРОЦЕССНО-ПОТОКОВЫЙ ПОДХОД К РАСКРЫТИЮ ФИНАНСОВОЙ СТАБИЛЬНОСТИ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ

Кузнецова Анжела Ярославовна,
доктор экономических наук, профессор,
ректор ГБУЗ «Университет банковского дела»
e-mail: angel@ubs.edu.ua

Погореленко Наталья Петровна,
кандидат экономических наук, доцент,
Харьковский образовательно-научный институт
ГБУЗ «Университет банковского дела»
e-mail: pogorelenko.n.p@gmail.com

Аннотация. На основе исследования содержания и анализа связей между основными составляющими категориального аппарата процессного и потокового подходов: определен первичный характер процессов по отношению к потокам; проведено сопоставление понятий «денежные потоки» и «финансовые потоки», что позволило конкретизировать терминологию процессно-потокового подхода.

Необходимость создания методической основы для оценки и разработки инструментария обеспечения финансовой стабильности банковской системы определила целесообразность обобщения и согласованного объединения принципов процессного и потокового подходов. С точки зрения значимости и возможности их адаптации к пониманию финансовой стабильности банковской системы на основе процессно-потокового подхода наиболее важными определены принципы минимизации рисков, динамизма, адаптивности, каузальности, структуризации, сбалансированности, ориентации на достижение результата и обеспечения эффективности.

Ключевые слова: банковская система, банковская деятельность, конкретизация, структуризация, процесс, поток, трансформация, принципы.

Формул: 0; рис.: 2; табл.: 0; библи.: 72.

Вступ. Відповідно до сформульованих у [1; 2] аксіоматичних положень, стабільність банківської системи повинна розглядатися в контексті окремих її інституційних одиниць, а розуміння стабільності з погляду врахування потокового підходу і фактору часу щодо функціонування банку є основою для розмежування понять «фінансова стійкість» і «фінансова стабільність».

Потоковий підхід, поряд із процесним, системним, цільовим, функціональним, стратегічним, маркетинговим, ресурсним, поведінковим, стратегічним, ситуаційним, вартісним, логістичним і деякими іншими, є науковим підходом до управління економічними системами. Він сформувався на базі концепції грошових потоків, яка стала однією з головних у 50—60-рр. ХХ століття. Передумовами її виникнення можна зазначити появу монетаристської концепції (багатство нації ототожнювалось із грошовою масою), теорії капіталу (капітал у грошовій формі є самозростаючою

вартістю), Чиказької економічної школи (товарно-грошові потоки абсолютизуються в основну форму руху капіталу). Щодо розвитку постулатів концепції грошових потоків (ґрунтується на визначальній ролі припливу і відпливу грошових коштів у діяльність компанії), то вона знайшла своє відображення в концепції вартісного управління (зростання корпоративної вартості відбувається внаслідок грошового потоку) і концепції дисконтування грошових потоків (врахування зміни вартості грошей у часі та оцінка майбутніх грошових потоків).

Аналіз останніх досліджень і постановка завдання. Теоретичні і практичні аспекти щодо управління діяльністю підприємств та банків на засадах потокового підходу знайшли своє відображення у великій кількості наукових робіт зарубіжних і вітчизняних науковців, серед яких: Г. М. Азаренкова [3—5], І. О. Бланк [6; 7], О. В. Васюренко [5], О. В. Єрмошкіна [8], Л. О. Коваленко [9], К. О. Крічівець [10], Л. В. Куз-

нецова [11; 12], Л. О. Лігоненко [13], А. М. Поддєрьогін [14], О. С. Сергєєва [15], М. М. Тренєв [16] та ін.; Л. А. Бернстайн [17], Ю. Брігхем і Л. Гапенскі [18], Дж. Ван Хорн [19] та ін.

При цьому глибокий аналіз теоретичних досліджень у зазначеному напрямі визначає можливість їхнього інтегрованого поєднання як теоретичного підґрунтя для поглиблення розуміння і, відповідно, формування принципів процесно-потокowego підходу як базисної основи забезпечення фінансової стабільності банківської системи. Це й обумовило актуальність і мету нашого дослідження.

Результати дослідження. У наявних напрацюваннях із питань потокowego підходу науковці оперують такими поняттями, як «грошовий потік» і «фінансовий потік». При цьому розкриття змісту кожної з категорій має певні відмінності, а їхнє зіставлення викликає безліч наукових дискусій серед сучасних теоретиків та практиків. Тому є доцільним розгляд визначень цих понять, які представлені науковцями, що присвячують відповідним аспектам свої дослідження:

– І. О. Бланк [7, с. 17] грошовий потік підприємства трактує як сукупність розподілених надходжень і виплат грошових коштів за окремими інтервалами періоду часу, що розглядається, генерованих його господарською діяльністю, рух яких пов'язаний із факторами часу, ризику і ліквідності;

– Л. О. Лігоненко і Г. В. Ситник [13] під грошовим потоком розуміють систему розподілених у часі надходжень і видатків грошових коштів, що генеруються його господарською діяльністю і супроводжують рух вартості, виступаючи зовнішньою ознакою функціонування підприємства;

– І. Д. Кузнецова [20, с. 18] грошовий потік визначає як сукупність розподілених у часі надходжень та виплат грошових коштів у результаті реалізації будь-якого проекту або фінансування того або іншого виду активів;

– Т. В. Литвинчук [21, с. 89] зауважує, що грошовий потік характеризує рух капіталу, грошових фондів як готівкових, так і безготівкових, а також оборот окремих фінансових інструментів;

– Л. О. Коваленко і Л. М. Ремньова [22, с. 79] розглядають грошові потоки як надходження і вибуття грошових коштів та їхніх еквівалентів у результаті виробничо-господарської діяльності підприємств;

– О. М. Костюк-Пукаляк [23, с. 451] дає таке визначення грошовим потокам — це рух коштів, що відбувається на підприємстві внаслідок його діяльності;

– з позиції дослідників [24—26] грошовий потік є залишком грошових коштів на певну дату;

– К. О. Крічівець [10] розглядає грошові потоки з позиції трьох підходів — у широкому і вузькому розумінні та з погляду математичної статистики й теорії можливостей. Згідно з першим підходом грошові потоки визначено як надходження і витрати коштів у результаті фінансово-господарської діяльності підприємства; згідно з другим — як приріст або зменшення оборотних активів підприємства; відповідно до третього — як послідовність фактів надходження або вибуття коштів у певні моменти або періоди часу.

У [27] грошовий потік у широкому розумінні розглядається як комплексна характеристика фінансово-господарської діяльності підприємства за відповідний період; у вузькому — рух грошових коштів у просторі та часі за результатами використання наявних економічних і фінансових ресурсів, є зовнішньою характеристикою руху вартості, індикатором платоспроможності та фінансової стійкості. Поняття «грошовий потік підприємства», на думку В. В. Нагайчук, є агрегованим, тобто таким, що містить різноманітні види цих потоків, які обслуговують господарську діяльність, а саме грошовий потік від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності [28, с. 245].

Серед дослідників, які розглядали сутність грошових потоків банку, також є відмінні погляди. Зокрема, Л. М. Єріс під грошовими потоками банку розуміє внутрішнє джерело його стабільності, що складається з надходжень і виплат коштів та виявляється через збільшення вхідних і зменшення вихідних грошових ресурсів, які обертаються протягом деякого періоду часу [29, с. 1065].

О. С. Сергєєвою грошові потоки банків запропоновано визначати як індивідуальні вхідні і вихідні потоки та їхні агреговані сукупності, генеровані в результаті комерційної, торговельної діяльності та діяльності з управління активами і пасивами, що обумовлюють їхні кількісні параметри, а їх зіставлення дозволяє визначити рівень ліквідності та ефективності діяльності банків [15, с. 6].

Т. А. Васильєва, С. В. Леонов і Д. В. Олексіч [30] грошовий потік банківського бізнесу визначають як сальдо грошових припливів і відпливів певного банку за конкретний проміжок часу. За прямим методом чистий грошовий потік у цій роботі визначається на основі таких складових як: чистий процентний дохід, чистий комісійний дохід, чистий результат від торговельної операції, інший операційний чистий дохід, чистий інвестиційний дохід, дохід від раніше списаних активів, адміністративні та інші операційні витрати без урахування амортизації, результат переоцінки активів і зобов'язань банку, податки і збори, які зменшують чистий прибуток банку. Виходячи з цього, грошові потоки з погляду науковців представлені потоками доходів і витрат банку.

Проведений аналіз наявних трактувань поняття «грошові потоки» дозволяє зробити висновок, що найчастіше його визначають як рух грошових коштів (надходжень і виплат) у часі.

Питання визначення змісту фінансових потоків є більш дискусійним, а його інтерпретацію з позиції банківської діяльності представлено в невеликій кількості наукових публікацій. Тому цей аспект також потребує поглибленішого аналізу.

Так, окрема група дослідників [16; 31—34] розглядає зміст фінансових потоків з урахуванням їхнього зв'язку із грошовими потоками або грошовими коштами.

Г. М. Азаренкова фінансовий потік визначає як цілеспрямований рух, зміну (обсягів, типів, форм і видів) фінансових ресурсів певного суб'єкта господарювання, що здійснюється спільно з відповідними його грошовими потоками (еквівалентні фінансові потоки)

або без них (безеквівалентні фінансові потоки), але обов'язково з урахуванням фактору часу, і відображує ліквідність зазначених фінансових ресурсів [31].

І. Г. Кукукіна під фінансовими потоками розуміє потоки активів і джерел їх формування, витрат і результатів у вартісній формі [32, с. 17].

На думку Л. Куликова [33, с. 29], під фінансовими потоками організації слід розуміти не тільки її грошові потоки, а й потоки інших активів у вартісному вираженні, потоки джерел пасивів, а також результати діяльності та фактори, що зумовлюють їхню зміну (доходи, витрати, податкові платежі).

Е. К. Торосян [34, с. 79] визначає фінансові потоки як сукупність рухів фінансових ресурсів за деякий проміжок часу, пов'язаний із формуванням і використанням капіталу в грошовій формі, і отримання результату від його використання — чистого прибутку.

У свою чергу, М. М. Тренев ототожнює фінансові та грошові потоки і під фінансовим потоком розуміє надходження та витрати грошей у різні моменти часу [16, с. 105].

І. Г. Пасінович фінансові потоки визначає як багатогранне поняття, яке характеризується рухом фінансових ресурсів і системою економічних відносин, що супроводжують їх формування, розміщення та використання. Також автор зауважує, що основною причиною виникнення та існування фінансових потоків є потреба суб'єктів економіки в ресурсах, які могли б забезпечити їхню функціональну діяльність і розвиток [35, с. 44].

На думку російських дослідників [36, с. 26], фінансові потоки являють собою сукупність розподілених у часі надходжень і відпливів фінансових ресурсів, а також їхній кругообіг, результатом чого є зміна фінансового стану суб'єкта господарювання.

М. М. Бердар [37] також наголошує на тому, що саме кругообіг фінансових ресурсів зумовлює безперервну зміну у джерелах їх формування та розміщення, що, у свою чергу, здійснює вплив на платоспроможність і результативність підприємства.

О. В. Єрмошкіна [8, с. 4] фінансові потоки визначає як динамічну сукупність розподілених у часі та просторі фінансових ресурсів підприємства, які формуються, розподіляються і використовуються за центрами управління потоками.

О. В. Кнейслер і Л. З. Шупа [39, с. 117] фінансові потоки розглядають як упорядкований і систематизований рух фінансових ресурсів суб'єктів господарювання за всіма видами діяльності за певний період часу, який спрямований на досягнення ефективного господарювання.

Н. В. Трусова також зазначає, що фінансові потоки відображають рух фінансових ресурсів у часі. До того ж дослідниця зауважує на таких аспектах. По-перше, їхній склад, обсяг, швидкість і напрямок руху зумовлюється специфічними відносинами, які виникають у результаті взаємодії підприємства з іншими суб'єктами ринків при здійсненні діяльності (операційної, фінансової та інвестиційної), що дозволяє сформулювати уявлення про характер фінансових потоків підприємств у фінансових відносинах. По-друге, при визначенні швидкості фінансового потоку варто

враховувати той факт, що кожен потік надходить у систему протягом визначеного періоду або протягом зазначеного періоду формується в системі та виходить з неї [40, с. 77—78].

До основних сутнісних характеристик фінансових потоків, що розглядаються у [36, с. 26—27], можна віднести таке: фінансово-господарська діяльність є основою виникнення фінансових потоків; фінансові потоки зумовлюють зміну обсягу, структури, розміщення і використання фінансових ресурсів; кожен фінансовий потік має своє джерело виникнення та напрямок руху, здатність фінансових потоків генерувати фінансовий ефект; зміна фінансового стану організації є результатом руху фінансових потоків.

Що стосується визначення поняття «фінансові потоки банку», то С. Коваль [41, с. 203] визначає їх як цілеспрямований рух фінансових ресурсів, які формуються та використовуються в банківській діяльності з метою отримання прибутку.

О. В. Кот і Н. В. Герасименко [42, с. 295] під фінансовим потоком розуміють рух, зміну або трансформацію обсягів, форм, видів і типів фінансових ресурсів банку з урахуванням факторів часу, ризику та ліквідності.

Автори [57, с. 286] розглядають фінансові потоки з позиції їхніх складових — вхідних і вихідних потоків, а також результату діяльності (прибутку за попередній період).

Серед основних завдань з управління фінансовими потоками банків дослідники у [4; 44; 41] визначають: ефективне формування і перерозподіл фінансових ресурсів з метою досягнення бажаних фінансових результатів [4, с. 67]; досягнення збалансованості, пропорційності в русі кредитних і депозитних фінансових потоків банку [44, с. 70; 41, с. 205].

Як уже було зазначено, значного обговорення набуло питання співвідношення понять «фінансовий потік» і «грошовий потік». Є як прихильники їхньої синонімічності, так і критики такої позиції.

Зокрема, І. Й. Плікус [45] зазначає, що грошовий потік — це складова частина фінансового потоку, але не єдина.

У роботі О. В. Ключак [46, с. 114] на основі узагальнення інших досліджень з відповідного питання зроблено висновок, що всі фінансові потоки є грошовими потоками, але не всі грошові потоки є фінансовими, проте є основою фінансового потоку.

На думку Л. Куликова [33, с. 30], фінансовий потік є перерозподіленою частиною грошових потоків, які акумулюються в різних фондах.

В. М. Вареник [47, с. 35] визначає, що «фінансовий потік» є більш широким поняттям, його розглядають у макроекономічному аспекті, оскільки фінансові потоки виходять за межі підприємства, а «грошовий потік» — у мікроекономічному.

Дослідники [42, с. 295] роблять наголос на тому, що поняття «фінансовий потік» також є ширшим, ніж «грошовий потік», оскільки фінансовий потік може бути як еквівалентним, так і безеквівалентним. Як приклад безеквівалентного фінансового потоку в [42, с. 295] розглянуто дивіденди і податкові платежі. Але якщо розглянути фінансову звітність банків, зокрема,

звіт про рух грошових коштів, дані статті мають відображення в цьому звіті: дивіденди, що сплачені протягом року, — у розрізі грошових потоків, що виникають унаслідок фінансової діяльності банку; податок на прибуток, що сплачений, — операційної діяльності банку. Тому, з погляду бухгалтерського обліку, спиратись на той факт, що саме такі статті дають можливість відрізнити грошові і фінансові потоки з позиції еквівалентної та безеквівалентної форм для банків є не зовсім коректним.

Таким чином, можна зробити висновок, що фінансові потоки банку уособлюють рух фінансових ресурсів у часі у процесі їх формування, розподілу та використання. Щодо специфіки банківської діяльності та функціонального навантаження банків фінансові потоки є взаємопов'язаними і відображують трансформацію їхніх пасивів у активи протягом часу, а ініціювання фінансових потоків відбувається як результат фінансових відносин банку і його контрагентів. З цього приводу також висловлюється й Л. В. Кузнецова, яка вважає, що трансформаційна властивість є унікальною для фінансових ресурсів банку, оскільки у процесі здійснення різноманітних банківських операцій ще й виникає необхідність трансформації короткострокових ресурсів у середньострокові або довгострокові, і навпаки. При цьому у процесі трансформації фінансові ресурси не повинні втрачати акумульовану в них вартість чи незначну її частину [12, с. 60]. З урахуванням представленого визначення поняття, а також дослідження сутності грошових і фінансових потоків у контексті морфологічної конструкції термінів та їхнього змістовного наповнення зауважимо: центральною категорією поняття «грошові потоки» є грошові кошти, а «фінансові потоки» — фінансові ресурси; фінансові потоки, які виникають у процесі банківської діяльності, «супроводжуються» відповідними грошовими потоками. Досить тісний зв'язок між цими економічними категоріями можна прослідкувати і через наявні підходи до класифікації фінансових і грошових потоків, принципами їх управління.

У науковій літературі [6; 10; 23; 48—53] грошові потоки підприємств класифікуються за такими ознаками: напрямком руху потоку [10; 49—53], методи обчислення обсягу [23, 49—53] та оцінки [6; 49], форма [10; 23; 49; 52; 53], вид діяльності [10; 49—53] та валюти [10; 49; 52; 53], метод визначення ефективності [23], можливість регулювання [6; 52], просторовий і часовий вимір [23; 52]; ритмічність здійснення [50], черговість платежів [50—52]; передчасність виникнення [6; 49], забезпечення платоспроможності [20; 49], законність здійснення [6; 49], безперервність формування [6; 49], стабільність часових інтервалів формування [6; 49]; варіативність спрямованості руху грошових коштів [49]; масштаби обслуговування господарського процесу [49; 52], відношення до підприємства [49], рівень достатності обсягу грошового потоку [49], збалансованість [49]; значимість для формування кінцевих результатів господарської діяльності або вплив на величину грошових коштів [10; 49]; передбачуваність [52], для потреб стратегічного управління [52]; необхідність оптимізації [52].

Класифікаційний поділ фінансових потоків підприємств у роботах дослідників [8; 32; 54—56] є таким: напрямком руху [8; 32; 54; 56], масштаб обслуговування [8; 32; 54—56], вид діяльності [54; 56], ступінь впливу на систему [8], рівень передбачуваності [8], рівень безперервності руху [8], рівень достатності обсягів [8; 54; 55]; сфера обігу [56]; форма [32; 54], вид валюти [54], знак абсолютної величини [32], тривалість здійснення [54; 55], метод обчислення обсягу [54; 32], відношення до компанії/сфера руху [32; 54; 55], періодичність виникнення [32], ступінь інтенсивності [54], оцінка у часі [32; 54], придатність для ухвалення управлінських рішень [32], належність до суб'єкта управління [32], належність до об'єктів фінансового контролю і території [32], безперервність формування [54], ординарність [54], вірогідність визначення [54], збалансованість [54], стабільність часових інтервалів [54], урахування інфляції [54], упорядкованість [54], види зв'язків [54], спосіб перенесення вартості [54], джерела формування [54], ступінь варіабельності [54].

Аналізуючи результати проведеного дослідження щодо класифікації грошових і фінансових потоків підприємств, можна зробити висновок, що класифікаційні ознаки для обох понять є майже ідентичними, а найбільш поширеними є такі: напрямком руху потоків (вхідні та вихідні), метод обчислення (валові і чисті), форма (готівкові і безготівкові), вид діяльності (потоки від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності), вид валюти (у національній та іноземній валютах), масштаб обслуговування (сукупні, за структурними підрозділами та окремими операціями), сфера руху щодо підприємства (зовнішні і внутрішні). Якщо проводити паралель відносно використання наявних класифікаційних ознак для фінансових (грошових) потоків банків, варто наголосити на їхній адаптованості відносно цієї сфери діяльності.

Так, наприклад, автори [57, с. 278—279] фінансові потоки банків класифікують за направленістю руху, методом обчислення, рівнем достатності обсягу, методом оцінки в часі, неперервністю формування.

О. В. Кот і Н. В. Герасименко [42, с. 296] пропонують такий класифікаційний поділ фінансових потоків банку: за економічним змістом (потоки пасивних операцій, потоки активних операцій); за напрямком руху (вхідні і вихідні); за формою надходження (готівкові, безготівкові); за валютною складовою (потоки в національній валюті та потоки в іноземній валюті); за рівнем достатності обсягу (надлишковий потік, дефіцитний потік); за неперервністю формування (постійний, дискретний); за терміном існування (короткостроковий, середньостроковий і довгостроковий).

Класифікацію фінансових потоків банків щодо напрямку їхнього руху розглянуто в роботах Г. М. Азаренкової та О. В. Васюренка [5], О. В. Козьменко [43], С. Коваль [41] та ін.

Цікавим є підхід, запропонований О. І. Воробйовою [58, с. 38], яка проводить розподіл фінансових (грошових) потоків банку з позиції взаємодії з його контрагентами за такими напрямками банківської діяльності: поточне обслуговування домогосподарств; обслуговування операційної діяльності суб'єктів

підприємництва; обслуговування юридичних осіб, які функціонують на некомерційній основі, громадських організацій та благодійних фондів; виконання завдань в інтересах держави та органів місцевої влади; обслуговування кредитно-інвестиційних операцій, фондового і страхового ринків; виконання інших банківських послуг для юридичних і фізичних осіб; у процесі взаємодії з міжнародними організаціями, формування фінансового забезпечення для проведення активних операцій.

Щодо комплексності слід відмітити пропозиції О. С. Сергеевої [15], яка запропонувала здійснювати структурування грошових потоків за багаторівневою класифікацією. Автором проведено групування класифікаційних ознак, які узагальнені за такими критеріями: види операцій банків у розрізі видів їхньої діяльності; якісні критерії управління; критерії визначення кількісних характеристик; критерії, що визначають особливості управління потоками [15, с. 7]. До того ж у самому визначенні поняття «грошові потоки банку» дослідниця акцентує увагу на вхідних і вихідних потоках.

Позиція щодо приділення найбільшої уваги саме вхідним і вихідним фінансовим потокам у досліджен-

нях сучасних теоретиків і практиків сфери фінансового менеджменту банків пов'язана з тим, що існування взаємозв'язку між фінансовими потоками найбільшим чином розкриває функції банків як економічних посередників. З урахуванням цього, а також факту, що поняття «потік», як і «стабільність», є динамічною характеристикою та уособлює рух ресурсів у часі, наголошуємо на тому, що використання потокового підходу до розуміння стабільності банківської системи є доцільним та обґрунтованим. Проте, ураховуючи раніше зроблені висновки відносно того, що фінансові потоки банків у сукупності відображують трансформацію пасивів у активи (основними вхідними фінансовими потоками є депозити клієнтів, а вихідними — надані кредити), розглядати потоковий підхід відокремлено без процесного є нелогічним. Це пов'язано з тим, що потоки є вторинними щодо процесів, у результаті яких вони виникають. Тому є необхідність інтеграції постулатів процесного і потокового підходів та використання процесно-потокового підходу, відповідно до якого фінансова стабільність банківської системи зумовлюється зміною параметрів фінансових потоків, які супроводжують операції банків у процесі їхньої діяльності (рис. 1).

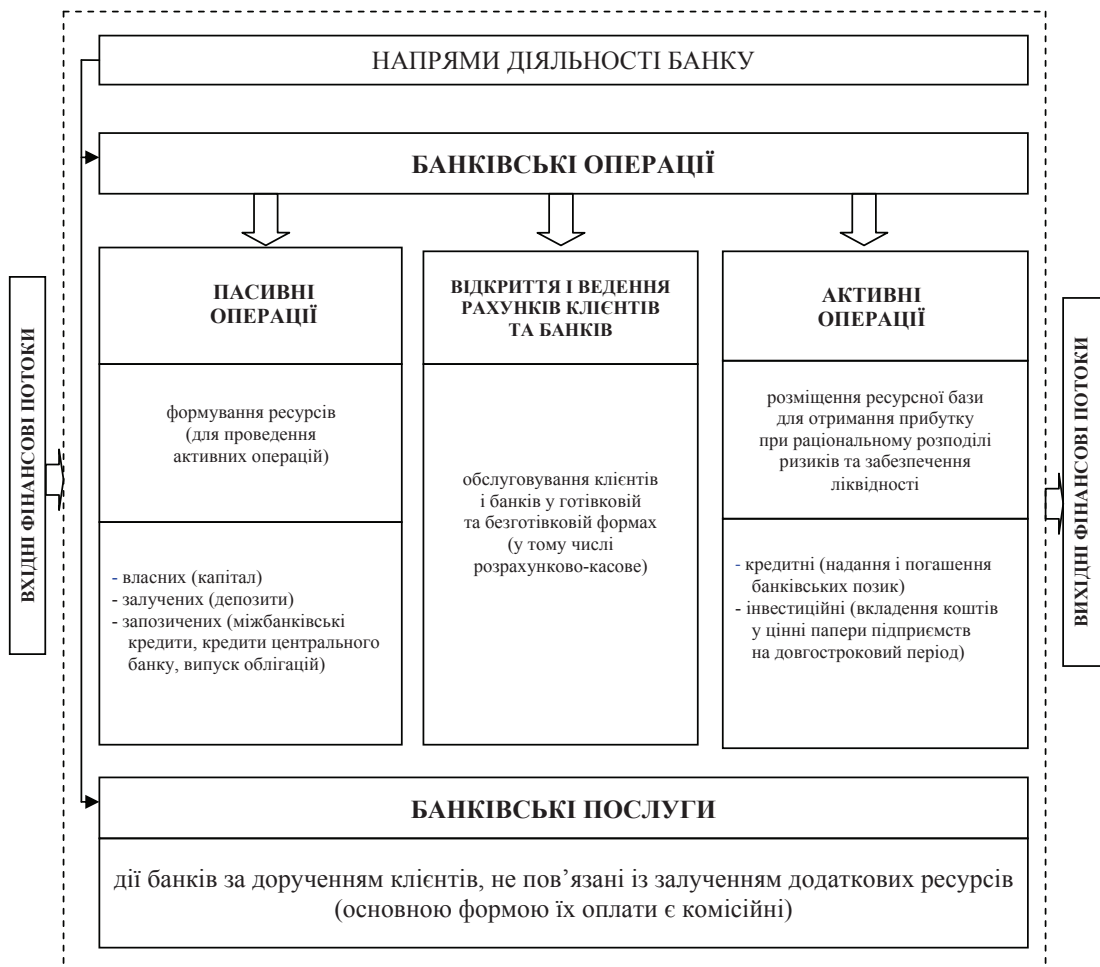

Рис. 1. Зв'язок між фінансовими потоками і напрямками банківської діяльності в контексті реалізації трансформаційної функції банків

Примітка. Побудовано авторами

Доцільність урахування руху фінансових потоків при оцінюванні стабільності банківської системи обґрунтовано у роботі [59].

До того ж виникає необхідність формування принципів процесно-потокowego підходу, зокрема, виокремлення тих, що є найбільш важливими щодо розуміння фінансової стабільності банківської системи.

Пропозиції щодо комплексного поєднання процесного та інших підходів представлено у роботах багатьох дослідників. Так, досить великої популярності серед науковців набув останнім часом процесно-структурований підхід у менеджменті [60—62], що є композитом чотирьох підходів — процесного (є базовим), а також системного, ситуаційного і функціонального). Інтегроване використання процесного підходу окремо із системним, функціональним, ситуаційним, ресурсним, проектним, вартісним і маркетинговим або в деяких їхніх комбінаціях також досить часто використовується у практиці менеджменту.

З позиції того, що процес завжди вторинний відносно системи, процесна теорія є якісним етапом розвитку системної теорії та об'єктом дослідження розглядається зміна властивостей системи, тобто її функціонування щодо тих процесів, що в ній відбуваються. Ключовими категоріями процесного підходу є «процеси», «операції» та «бізнес-процеси», його положення стали основою створення сучасних управлінських інструментів, зокрема, проектного управління, збалансованої системи показників (Balanced Scorecard), управління на основі якості, реінжинірингу бізнес-процесів та ін.

Основні положення процесного підходу зводяться до такого [63, с. 7—8]: діяльність компанії розглядається як сукупність процесів; виконання процесів підлягає обов'язковому документуванню та опису; у кожного процесу є свій споживач (зовнішній або внутрішній); для кожного процесу визначено особу, що відповідає за ефективність і результат; кожен процес характеризується ключовими показниками, які описують його виконання, результат або вплив на підсумок діяльності підприємства в цілому. Тому передумовами ефективного функціонування підприємства на засадах процесного підходу є зниження часу ухвалення управлінських рішень, швидка реакція на зміни зовнішніх умов, чітка система взаємних зв'язків у середині процесів, більш ефективна система делегування повноважень.

В. А. Верба [64, с. 26] зазначає, що процесне управління має стратегічну орієнтацію та є клієнтоорієнтованим, а засобом реалізації процесного підходу уможливується: оптимізувати систему загальнокорпоративного управління підприємством; зорієнтувати його менеджмент на безперервне поліпшення результатів діяльності для усіх зацікавлених сторін. Виходячи з цього можна зробити висновок, що цільова спрямованість процесного підходу щодо забезпечення ефективності управління процесами підприємства і поліпшення результатів його діяльності є однією з відмінностей та особливостей цього підходу.

Оскільки в межах процесного підходу процеси є головними об'єктами управління, В. В. Єфимов і М. В. Самсонова [65, с. 24—25] зазначають, що для

його реалізації вкрай важливо враховувати такі найбільш важливі фактори: ресурси, що є потрібними для функціонування процесів із заданою ефективністю і результативністю; засоби і способи досягнення запланованих результатів і встановлення цілей; процедури управління змінами у процесах та ухвалення рішень за умови виникнення їхньої невідповідності заданим параметрам і критеріям.

На основі опрацювання робіт Т. Є. Моїсеєнко [66] та І. В. Кононової [67, с. 326] та з урахуванням положень процесного підходу, до базових принципів його використання в менеджменті можна віднести: принцип структуризації діяльності, принцип адаптивності, принципи орієнтації на досягнення результату і вдосконалення процесів на основі їх вимірювання, принцип диференціації процесів, принцип пріоритетності (пріоритетними є процеси, що додають вартість), принцип прозорості, принцип узгодженості управлінських рішень та об'єднання персоналу в рамках окремих процесів. До того ж вважаємо доцільним цей перелік доповнити принципом урахування причинно-наслідкової залежності (каузальності), відповідно до якого причини негативних змін у показниках вимірювання ефективності окремих процесів доцільно визначати з урахуванням зв'язків між усією сукупністю процесів, що охоплюють діяльність підприємства. Цей принцип є ключовим при використанні створеного на засадах процесного підходу одного із сучасних і досить популярних у практиці зарубіжних компаній інструментів стратегічного управління — збалансованої системи показників, авторами якої є американські дослідники Д. Нортон і Р. Каплан [68].

Що стосується принципів управління фінансовими або грошовими потоками, найчастіше використовуються такі [20, с. 19; 28, с. 246; 69, с. 390—391]: інформативної достовірності, забезпечення ефективності, забезпечення ліквідності та забезпечення збалансованості.

Дещо розширюють перелік принципів управління фінансовими потоками банків О. В. Кот і Н. В. Герасименко [42, с. 296—297] та додатково виокремлюють принципи мінімізації ризиків, оперативності управління та інтегрованості із загальною системою управління.

На думку Ж. М. Довгань [70, с. 67], комплексне управління фінансовими потоками в банку повинно ґрунтуватись на принципах урахування вимог банківського законодавства, задоволеності потреб клієнтів, мінімізації ризиків і втрат, забезпечення прибутковості та ліквідності. У роботах Г. М. Азаренкової [4] та О. М. Шпирко [71] представлено досить широкий перелік принципів потокowego управління, серед яких є як спільні принципи — комплексності, альтернативності, інтегрованості та динамізму, так і такі, що відрізняють бачення зазначених дослідників відповідно до цього питання, зокрема, принципи: групування, адитивності, варіативності [4]; системності, ситуаційності, гнучкості, ефективності, оптимальності, цілеспрямованості, наукової обґрунтованості та безперервності [62, с. 183].

Дещо відмінний від розглянутих є підхід В. В. Коваленко і О. С. Сергеевої [72], відповідно до якого принципи управління грошовими потоками банку

сформовані в контексті вимог до управлінських рішень у цій сфері та передбачають інтегрованість із загальною системою управління банком, комплексний характер і варіативність підходів до формування управлінських рішень, динамічне управління з урахуванням стратегічних цілей розвитку банку.

З урахуванням проведеного аналізу наукової літератури можна визначити такі принципи потокового підходу: мінімізації ризиків, забезпечення ефективності діяльності, достовірності інформації, інтегрова-

ності із загальною системою управління, групування, збалансованості, оперативності управління, динамізму, адаптивності.

Узагальнення принципів процесного і потокового підходів дозволяє провести їхнє інтегроване поєднання. При цьому, щодо можливості їхньої адаптації саме для потреб дослідження стабільності банківської системи, ключовими можна вважати сім принципів процесно-потокового підходу (рис. 2).

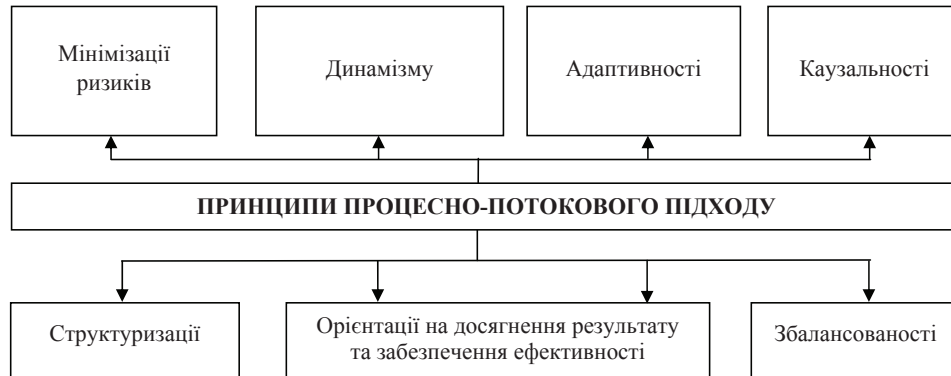

Рис. 2. Ключові принципи процесно-потокового підходу, визначені за критерієм можливості їхньої адаптації до дослідження стабільності банківської системи

Примітка. Складено авторами.

Принцип мінімізації ризиків щодо розуміння стабільності банківської системи є одним з основних. Адже банківські операції пов'язані з великою кількістю фінансових ризиків, які можуть провокувати негативні зміни в параметрах фінансового стану банків і виступати каталізаторами дестабілізації усєї банківської системи. У свою чергу, управління фінансовими потоками є одним з інструментів сучасного ризик-менеджменту, що через оптимізацію руху фінансових потоків забезпечує мінімізацію банківських ризиків [42].

Тісний зв'язок між фінансовою стабільністю і ризиками чітко простежується і через підхід сучасних дослідників до розуміння фінансової стабільності банківської системи, згідно з якими її визначають як стан, за якого банківська система здатна нейтралізувати ризики і шоки. Безумовно, погляд на фінансову стабільність щодо її зв'язку з ризиками не є новим. Проте сьогодні в умовах запровадження концепції ризик-орієнтованого банківського нагляду в Україні та інших країнах світу, реалізація якого акцентує увагу на розумінні та передбаченні можливих ризиків під наглядом, завдання щодо мінімізації ризиків банків у контексті забезпечення стабільності банківської системи набуває першочергового значення.

Принципи динамізму та адаптивності визначають необхідність: безперервного відстеження параметрів діяльності, вхідних і вихідних фінансових потоків банків та своєчасного виявлення факторів, що зумовлюють їхні негативні зміни; пристосовування до умов зовнішнього середовища через коригування пріорите-

тів механізму управлінського впливу на рух фінансових потоків з метою абсорбування дії дестабілізуювальних чинників.

У контексті забезпечення стабільності банківської системи із зазначеними принципами досить тісно корелює принцип каузальності, що передбачає існування причинно-наслідкових зв'язків між фінансово-економічними подіями і рухом фінансових потоків. Відповідно до принципів збалансованості, структуризації, орієнтації на досягнення результату та забезпечення ефективності збалансованість вхідних і вихідних фінансових потоків банків є основою забезпечення ефективності банківської системи. При цьому ефективність банківської системи може як впливати на її стабільність, так і, навпаки, залежати від рівня стабільності.

Висновки. Проведені дослідження дозволяють поглибити зміст стабільності банківської системи на засадах процесно-потокового підходу, базовими категоріями якого є «процес», «операції» та «потоки». Відповідно до процесно-потокового підходу стабільність банківської системи зумовлюється рухом фінансових потоків банків, що виникають у процесі їхньої діяльності та супроводжують банківські операції в контексті реалізації трансформаційної функції банків. Узагальнені принципи процесно-потокового підходу, що визначені через синтез принципів процесного і потокового підходів та модифіковані щодо потреб дослідження стабільності банківської системи, є методологічною основою для розроблення інструментарію її забезпечення.

Список використаної літератури

1. Погореленко Н. П. Теоретичні основи щодо співставлення стійкості та стабільності функціонування банківської системи / Н. П. Погореленко // *Економічний простір* : зб. наук. пр. — 2014. — № 89. — С. 128—141.
2. Погореленко Н. П. Стабільність банківської системи: теорія, методологія, практика : монографія / Н. П. Погореленко. — Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2018. — 615 с.
3. Азаренкова Г. М. Аналіз фінансових потоків банків: регіональний аспект / Г. М. Азаренкова // *Банківська справа*. — 2008. — № 8. — С. 104—112.
4. Азаренкова Г. М. Менеджмент фінансових потоків економічних агентів : монографія / Г. М. Азаренкова. — Київ : УБС НБУ, 2009. — 335 с.
5. Васюренко О. Математичні методи і моделі у сфері аналізу та управління банківською діяльністю / О. Васюренко, Г. Азаренкова // *Вісник НБУ*. — 2003. — № 8. — С. 11—13.
6. Бланк И. А. Управление денежными потоками : учеб пособие / И. А. Бланк. — Киев : Ника-Центр; Эльга, 2009. — 736 с.
7. Бланк И. А. Управление финансовой стабилизацией предприятиях / И. А. Бланк. — Киев : Ника-Центр; Эльга, 2003. — 496 с.
8. Єрмошкіна О. В. Система управління фінансовими потоками промислового підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.08 / О. В. Єрмошкіна. — Донецьк, 2009. — 34 с.
9. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. — [2-ге вид., перероб. і доповн.]. — Київ : Знання, 2005. — 485 с.
10. Крічівець К. О. Управління грошовими потоками підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04 / К. О. Крічівець. — Київ, 2005. — 20 с.
11. Кузнецова Л. В. Сучасні методологічні підходи до визначення фінансової діяльності банку / Л. В. Кузнецова // *Вісник Дніпропетровського університету*. — 2011. — № 5 (3). — С. 118—123. — (Серія «Економіка»).
12. Кузнецова Л. В. Теоретико-методичні основи фінансових ресурсів банку / Л. В. Кузнецова // *Наука й економіка*. — 2009. — № 3 (15). — Т. 1. — С. 56—61.
13. Лігоненко Л. О. Управління грошовими потоками / Л. О. Лігоненко, Г. В. Ситник. — Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. — 255 с.
14. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент : підручник / А. М. Поддєрьогін. — Київ : КНЕУ, 2005. — 535 с.
15. Сергєєва О. С. Управління грошовими потоками банків : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 / О. С. Сергєєва. — Одеса, 2015. — 20 с.
16. Тренев Н. Н. Управление финансами / Н. Н. Тренев. — Москва : Финансы и статистика, 2000. — 496 с.
17. Бернштейн Л. А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация : пер. с англ. / Л. А. Бернштейн. — Москва : Финансы и статистика, 2007. — 547 с.
18. Брикхем Ю. Финансовый менеджмент / Ю. Брикхем, Л. Гапенски ; пер. с англ. под ред. В. В. Ковалева. — Санкт-Петербург : Экономическая школа, 1997. — 1120 с.
19. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами / Дж. К. Ван Хорн. — Москва : Финансы и статистика, 2003. — 800 с.
20. Кузнецова И. Д. Управление денежными потоками предприятия / И. Д. Кузнецова. — Иваново, 2008. — 193 с.
21. Литвинчук Т. В. Грошові потоки в системі управління підприємством / Т. В. Литвинчук // *Вісник Хмельницького національного університету*. — 2009. — № 6. — Т. 1. — С. 86—90.
22. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. — [2-ге вид., перероб. і доповн.]. — Київ : Знання, 2005. — 485 с.
23. Костюк-Пукаляк О. М. Сучасна концепція визначення грошових потоків та їх видів / О. М. Костюк-Пукаляк // *Молодий вчений*. — 2017. — № 8 (48). — С. 450—456.
24. Єліфанова І. Ю. Вхідні та вихідні грошові потоки підприємства як економічна категорія / І. Ю. Єліфанова // *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні»*. — Вінниця, 2013. — С. 247—249.
25. Мартякова О. В. Грошові потоки в системі управління фінансово-господарською діяльністю підприємства / О. В. Мартякова // *Наукові праці ДонНТУ*. — 2007. — Вип. 32 (126). — С. 158—162. — (Серія : Економічна).
26. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібник / О. О. Терещенко. — Київ : КНЕУ, 2003. — 554 с.
27. Пулатов А. П. Мониторинг управления денежными потоками предприятия [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.alltoday.ru/finance/2013/04/articles_11163.html.
28. Нагайчук В. В. Управління грошовими потоками підприємства / В. В. Нагайчук // *Вісник соціально-економічних досліджень*. — 2014. — Вип. 1 (52). — С. 245—249.

29. Єріс Л. М. Теоретичні засади управління грошовими потоками банку в сучасних умовах розвитку банківського бізнесу / Л. М. Єріс // Глобальні та національні проблеми економіки. — 2014. — № 2. — С. 1062—1066.
30. Васильєва Т. А. Механізм розрахунку чистого грошового потоку банківського бізнесу [Електронний ресурс] / Т. А. Васильєва, С. В. Леонов, Д. В. Олексіч. — Режим доступу : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/51883/5/Vasylieva_bankivskiy_biznes.pdf.
31. Азаренкова Г. М. Фінансові потоки економічних агентів: методологія та організація управління : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.08 / Г. М. Азаренкова. — Суми, 2007. — 33 с.
32. Кукукина И. Г. Методология и инструментарий управления финансовыми потоками в условиях трансформации финансового контроля : автореф. дис. на соиск. науч. степени д-ра экон. наук : спец. 08.00.10 / И. Г. Кукукина. — Иваново, 2011. — 44 с.
33. Куликов Л. А. Анализ финансовых потоков предприятий черной металлургии / Л. А. Куликов // Экономический анализ: теория и практика. — 2010. — № 17 (82). — С. 29—38.
34. Торосян Э. К. Управление финансовыми потоками вертикально-интегрированных корпоративных структур / Э. К. Торосян // Вестник РУДН. — 2009. — № 1. — С. 78—85.
35. Пасінович І. Г. Фінансові потоки структурних перетворень та необхідність їх державного регулювання / І. Г. Пасінович // Економічний аналіз. — 2015. — № 1. — Т. 22. — С. 41—47.
36. Тютюкина Е. Б. Финансовые потоки: сущность и признаки классификации / Е. Б. Тютюкина, К. М. Афашагов // Вестник Финансовой академии. — 2007. — № 4. — С. 24—33.
37. Бердар М. М. Системний підхід до визначення основних елементів управління фінансовими потоками підприємства [Електронний ресурс] / М. М. Бердар. — Режим доступу : http://tpe.econom.univ.kiev.ua/data/2009_20/Zb20_20.pdf.
38. Системний підхід до управління банківською діяльністю / Б. І. Пшик, Т. С. Смовженко // Соціально-економічні дослідження в перехідний період : зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т регіон. дослідж. — Львів, 2005. — Вип. 6 (LVI). — С. 369—378.
39. Кнейслер О. В. Теоретико-прагматичні підходи до визначення фінансових потоків / О. В. Кнейслер, Л. З. Шупа // Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : зб. наук. пр. / ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. — Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. — Вип. 28. — С. 113—118. — (Серія : «Економіка»).
40. Трусова Н. В. Финансовые потоки и организационно-экономические отношения предприятия / Н. В. Трусова // Вісник БДУ. — 2016. — № 3. — С. 76—80. — (Сер. 3).
41. Коваль С. Фінансові потоки банківських установ: теорія і практика / С. Коваль // Світ фінансів. — 2012. — № 4. — С. 200—206.
42. Кот О. В. Фінансові потоки у механізмі функціонування банку / О. В. Кот, Н. В. Герасименко // Інноваційна економіка. — 2014. — № 4. — С. 294—299.
43. Енциклопедія банківської справи України / [ред. кол. : В. С. Стельмах (гол.) та ін.]. — Київ : Молодь, ІнЮре, 2001. — 680 с.
44. Азаренкова Г. М. Фінансова стабільність розвитку банків : монографія / Г. М. Азаренкова, О. Г. Головко, В. В. Смирнов. — Київ : УБС НБУ, 2011. — 191 с.
45. Плікус І. Й. Аналіз грошових потоків автотранспортного підприємства / І. Й. Плікус // Регіональні перспективи. — 2002. — № 5. — С. 78—82.
46. Ключак О. В. Сутність фінансових потоків підприємства в аспекті логістики / О. В. Ключак // Економіка та управління національним господарством. — 2015. — Вип. 2 (112). — С. 113—118.
47. Вареник В. М. Визначення дефініції «грошові потоки» / В. М. Вареник // Європейський вектор економічного розвитку. — 2011. — № 1 (10). — С. 30—36.
48. Завора Т. М. Теоретичні основи аналізу та оптимізації грошових потоків підприємства / Т. М. Завора, О. С. Берест // Економіка і регіон. — 2014. — № 4. — С. 74—79.
49. Кошельок Г. В. Класифікація грошових потоків підприємства у сучасних умовах / Г. В. Кошельок // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. — 2013. — № 1. — С. 32—40.
50. Мазаракі А. А. Економіка торговельного підприємства / А. А. Мазаракі, Н. М. Ушакова, Л. О. Лігоненко. — Київ : «Хрещатик», 1999. — 800 с.
51. Побережець О. В. Методика обліково-аналітичного забезпечення системи управління грошовими потоками суб'єктів макроекономічного середовища / О. В. Побережець // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. — 2017. — Вип. 3 (37). — Т. 16. — С. 55—70.
52. Семенова С. М. Управління грошовими потоками на підприємствах водного транспорту: обліково-аналітичний аспект : монографія / С. М. Семенова, О. М. Шпирко. — Київ : Центр учбової літератури, 2016. — 252 с.
53. Семенова С. М. Класифікація грошових потоків з метою стратегічного управління / С. М. Семенова // Водний транспорт. — 2012. — Вип. 3. — С. 146—152.
54. Бутрин А. Г. Финансовые потоки в цепи поставок промышленного предприятия / А. Г. Бутрин, А. И. Ковалев, Д. А. Полюнас // Финансы и кредит. — 2009. — № 45 (381). — С. 22—28.

55. Кнейслер О. В. Методологія класифікації фінансових потоків страхових компаній / О. В. Кнейслер // Економічний аналіз. — 2015. — Т. 20. — С. 157—163.
56. Скобелева Е. В. Финансовые потоки холдинга: объект управления / Е. В. Скобелева // Вестник ОГУ. — 2007. — № 9. — С. 112—119.
57. Козьменко О. В. Визначення фінансового потоку відносно роботи банку та страхової компанії / О. В. Козьменко, О. В. Маренкова, Т. В. Доценко // Вісник ЖДТУ. — 2008. — № 4. — С. 277—288.
58. Воробйова О. І. Економічний потенціал банків України: теоретико-методологічні основи / О. І. Воробйова // Інвестиції: практика та досвід. — 2009. — № 23. — С. 36—40.
59. Погореленко Н. П. Стабильность банковской системы как совокупность отдельных микроситуаций в её функционировании и развитии / Н. П. Погореленко // Актуальные проблемы экономики. — 2015. — № 3 (165). — С. 345—56.
60. Кузьмін О. Є. Концепція та еволюція процесно-структурованого менеджменту / О. Є. Кузьмін // Економіка: реалії часу. — 2012. — № 2 (3). — С. 7—16.
61. Петришин Н. Я. Принципи процесно-структурованого менеджменту як системи, що розвивається / Н. Я. Петришин // Науковий вісник НЛТУ України. — 2012. — Вип. 22.4. — С. 272—278.
62. Чернобай Л. І. Теоретичні основи формування процесно-структурованого підходу у менеджменті [Електронний ресурс] / Л. І. Чернобай, О. І. Дума. — Режим доступу : http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/16258/1/104_Chernobaj_189_190_Modern_Problems.pdf.
63. Галямина И. Г. Управление процессами : учебник для вузов / И. Г. Галямина. — Санкт-Петербург : Питер, 2013. — 304 с.
64. Верба В. А. Організаційне проектування консалтингової діяльності на основі процесного підходу / В. А. Верба // Науковий вісник Херсонського державного університету. — 2013. — № 3. — С. 24—28.
65. Ефимов В. В. Управление процессами : учебное пособие / В. В. Ефимов, М. В. Самсонова. — Ульяновск : УГТУ, 2008. — 222 с.
66. Моїсеєнко Т. Є. Побудова процесно-орієнтованої системи управління підприємством як елементу стратегії сталого розвитку [Електронний ресурс] / Т. Є. Моїсеєнко // Ефективна економіка. — 2015. — № 11. — Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4533>.
67. Кононова І. В. Методологія та практика процесного управління будівельним підприємством [Електронний ресурс] / І. В. Кононова // Глобальні та національні проблеми економіки. — 2015. — № 3. — С. 323—327. — Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/3-2015/68.pdf>.
68. Каплан Р. С. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию : пер. с англ. / Р. С. Каплан, Д. П. Нортон. — 2-е изд., испр. и доп. — Москва : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2003. — 320 с.
69. Украинская О. Концептуальная модель управления денежными потоками / О. Украинская // Экономический анализ. — 2012. — Вып. 10. — Ч. 4. — С. 391—394.
70. Довгань Ж. Основи комплексного управління активами і пасивами банку / Ж. Довгань // Світ фінансів. — 2008. — № 2 (15). — С. 64—69.
71. Шпирко О. М. Методичний підхід до вибору стратегії управління грошовими потоками підприємств водного транспорту / О. М. Шпирко, С. М. Семенова // Проблеми економіки. — 2013. — № 2. — С. 181—189.
72. Коваленко В. В. Управління грошовими потоками банків на основі стрес-тестування ризиків, що ними генеруються / В. В. Коваленко, О. С. Сергєєва // Фінанси України. — 2015. — № 7. — С. 1—18.

References

1. Pogorelenko, N. P. (2014). Teoretychni osnovy shchodo spivstavlennia stiiikosti ta stabilnosti funktsionuvannia bankivskoi systemy [Theoretical Basis for Comparison of the Stability and Stability of the Banking System Function]. *Ekonomichnyi prostir — Economic Space*, 89, 128—141 [in Ukrainian].
2. Pogorelenko, N. P. (2018). *Stabilnist bankivskoi systemy: teoriia, metodolohiia, praktyka [Stability of the banking system: theory, methodology, practice]*. Kyiv: DVNZ «Universytet bankivskoi spravy» [in Ukrainian].
3. Azarenkova, G. M. (2008). Analiz finansovykh potokiv bankiv: rehionalnyi aspekt [Analysis of financial flows of banks: regional aspect]. *Bankivska sprava — Banking*, 8, 104—112 [in Ukrainian].
4. Azarenkova, G. M. (2009). *Menedzhment finansovykh potokiv ekonomichnykh ahentiv [Management of financial flows of economic agents]*. Kyiv: UBS NBU [in Ukrainian].
5. Vasiurenko, O., & Azarenkova, G. (2003). Matematychni metody i modeli u sferi analizu ta upravlinnia bankivskoiu diialnistiu [Mathematical Methods and Models in the Analysis and Management of Banking Activities]. *Visnyk NBU — Bulletin of the NBU*, 8, 11—13. Kyiv: UBS [in Ukrainian].
6. Blank, I. A. (2009). *Upravlenie denezhnyimi potokami [Cash Flow Management]*. Kyiv: Nika-Centr, Elga [in Ukrainian].
7. Blank, I. A. [2003]. *Upravlenie finansovoy stabilizatsii predpriyatiy [Management of financial stabilization of enterprises]*. Kiev: Nika-Centr, Elga [in Ukrainian].
8. Yermoshkina, O. V. (2009). Systema upravlinnia finansovymy potokamy promyslovoho pidpriemstva [The system of management of financial flows of an industrial enterprise]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Donetsk [in Ukrainian].

9. Kovalenko, L. O., & Remnova, L. M. (2005). *Finansovyi menedzhment [Financial management]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
10. Krychivets, K. O. (2005). Upravlinnia hroshovymy potokamy pidpriemstva [Management of cash flows of the enterprise]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
11. Kuznetsova, L. V. (2011). Suchasni metodolohichni pidkhody do vyznachennia finansovoi diialnosti banku [Modern methodological approaches to the definition of financial activity of the bank]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu (Seria: Ekonomika) — Bulletin of the Dnipropetrovsk University (Seria: Economics)*, 5 (3), 118—123 [in Ukrainian].
12. Kuznetsova, L. V. (2009). Teoretyko-metodychni osnovy finansovykh resursiv banku [Theoretical and methodological foundations of bank financial resources]. *Nauka i ekonomika — Science and economics*, 3 (15), (Vol. 1), 56—61 [in Ukrainian].
13. Lyhonenko, L. O., & Sytnyk, H. V. (2005). *Upravlinnia hroshovymy potokamy [Cash Flow Management]*. Kyiv: Kiev. nats. trad.-ekon. unt. [in Ukrainian].
14. Podderiyogin, A. M. (2005). *Finansovyi menedzhment [Financial Management]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
15. Sergeeva, O. S. (2015). Upravlinnia hroshovymy potokamy bankiv [Management of cash flows of bank]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
16. Trenien, N. N. (2000). *Upravlenye finansami [Financial Management]*. Moscow: Finansy i statistika [in Russian].
17. Bernstesn, L. A. (2007). *Analiz finansovoy otchetnosti: teoriya, praktika i interpretaciya [Financial Statement Analysis: Theory, Practice and Interpretation]*. Moscow: Finansy i statistika [in Russian].
18. Brickham, Y. U., & Gapenski, L. (1997). *Finansoviy menedzhment [Financial Management]*. V. V. Kovalev (Eds.). Sankt-Peterburg: Ekonomicheskaya shkola [in Russian].
19. Van Hornm, Dzh. K. [2003]. *Osnovy upravleniya finansami [Fundamentals of Financial Management]*. Moscow: Finansy i statistika [in Ukrainian].
20. Kuznecova, I. D. (2008). *Upravlenie denezhnymi potokami predpriyatiya [Cash flow management of the enterprise]*. Ivanovo [in Russian].
21. Lytvynchuk, T. V. (2009). Hroshovi potoky v systemi upravlinnia pidpriemstvom [Money flows in the enterprise management system]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu — Bulletin of the Khmelnytsky National University*, 6 (1), 86—90 [in Ukrainian].
22. Kovalenko, L. O., & Remnova L. M. (2005). *Finansovyi menedzhment [Financial Management]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
23. Kostiuk-Pukaliak, O. M. (2017). Suchasna kontsepsiia vyznachennia hroshovykh potokiv ta yikh vydiv [Contemporary concept for determining cash flows and their types]. *Molodyi vchenyi — Young scientist*, 8 (48), 450—456 [in Ukrainian].
24. Yepifanova, I. Yu. (2013). Vkhidni ta vykhidni hroshovi potoky pidpriemstva yak ekonomichna katehoriia [Incoming and outgoing cash flows of the enterprise as an economic category]. *Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Suchasni tendentsii rozvytku finansovykh ta innovatsiino-investytsiynykh protsesiv v Ukraini» — Materials of the II International Scientific and Practical Conference «Modern Trends in the Development of Financial and Innovation-Investment Processes in Ukraine»*. Vinnytsia [in Ukrainian].
25. Martiakova, O. V. (2007). Hroshovi potoky v systemi upravlinnia finansovo-hospodarskoii diialnistiu pidpriemstva [Cash flows in the management system of financial and economic activity of the enterprise]. *Naukovi pratsi DonNTU — Scientific works of DonNTU*, 32 (126), 158—162 [in Ukrainian].
26. Tereshchenko, O. O. (2003). *Finansova diialnist subiektiv hospodariuvannia [Financial activity of business entities]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
27. Pulatov, A. P. (2013). *Monitoring upravleniya denezhnymi potokami predpriyatiya [Monitoring the management of cash flows of the enterprise]*. Retrieved from http://www.alltoday.ru/finance/2013/04/articles_11163.html [in Ukrainian].
28. Nahaichuk, V. V. (2014). Upravlinnia hroshovymy potokamy pidpriemstva [Management of cash flows of the enterprise]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen — Bulletin of social and economic research*, 1 (52), 245—249 [in Ukrainian].
29. Yris, L. M. (2014). Teoretichni zasady upravlinnya groshovimi potokami banku v suchasniy umovah rozvytku bankivs kogo biznesu [Theoretical principles of management of cash flows of the bank in the current conditions of banking business development]. *Global ni ta nacionalni problemi ekonomiki — Global and national problems of the economy*, 2, 1062—1066 [in Ukrainian].
30. Vasylieva, T. A., Lieonov, S. V., & Oleksich, D. V. (n. d.). *Mekhanizm rozrakhunku chystoho hroshovoho potoku bankivskoho biznesu [The mechanism of calculation of net cash flow of banking business]*. Retrieved from https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/51883/5/Vasylieva_bankivskyi_biznes.pdf [in Ukrainian].
31. Azarenkova, G. M. (2007). Finansovi potoky ekonomichnykh ahentiv: metodolohiia ta orhanizatsiia upravlinnia [Financial flows of economic agents: methodology and organization of management]. *Doctor's thesis*. Sumy [in Ukrainian].

32. Kukukyna, I. H. (2011). Metodologiya i instrumentarij upravlennya finansovymi potokami v usloviyah transformacii finansovogo kontrolya [Methodology and tools for managing financial flows in the context of the transformation of financial control]. *Doctor's thesis*. Ivanovo [in Russian].
33. Kulikov, L. A. (2010). Analiz finansovykh potokov predpriyatij chernoj metallurgii [Analysis of financial flows of ferrous metallurgy enterprises]. *Ekonomicheskij analiz: teoriya i praktika — Economic analysis: theory and practice*, 17 (82), 29—38 [in Russian].
34. Torosyan, E. K. (2009). Upravlenie finansovymi potokami vertikal'no-integrirovannykh korporativnykh struktur [Managing financial flows of vertically integrated corporate structures]. *Vestnik RUDN — Vestnik RUDN*, 1, 78—85 [in Russian].
35. Pasinovich, I. H. (2015). Finansovi potoky strukturnykh peretvoren ta neobkhdnist [Financial flows of structural transformations and necessity of their state regulation]. *Ekonomichnyi analiz — Economic analysis*, 1 (22), 41—47 [in Ukrainian].
36. Tyutyukina, E. B., & Afashagov, K. M. (2007). Finansovye potoki: sushchnost i priznaki klassifikacii [Financial flows: the essence and attributes of classification]. *Vestnik Finansovoj akademii — Bulletin of the Financial Academy*, 4, 24—33 [in Russian].
37. Berdar, M. M. (2009). *Systemnyi pidkhid do vyznachennia osnovnykh elementiv upravlinnia finansovymi potokamy pidpriemstva [System approach to determining the main elements of management of financial flows of the enterprise]*. Retrieved from http://tpe.econom.univ.kiev.ua/data/2009_20/Zb20_20.pdf [in Ukrainian].
38. Pshyk, B. I., & Smovzhenko, T. S. (2005). Systemnyi pidkhid do upravlinnia bankivskoiu diialnistiu [Systemic Approach to Banking Management]. *Sotsialno-ekonomichni doslidzhennia v perekhidnyi period — Socio-economic research in the transition period*, 6 (LVI), 369—378. Lviv [in Ukrainian].
39. Kneisler, O. V., & Shupa, L. Z. (2015). Teoretyko-prahmatychni pidkhody do vyznachennia finansovykh potokiv [Theoretical and pragmatic approaches to the definition of financial flows]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia» — Scientific notes of the National University of Ostroh Academy*, 8, 113—118. Ostroh: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia» [in Ukrainian].
40. Trusova, N. V. (2016). Finansovye potoki i organizacionno-ekonomicheskie otnosheniya predpriyatiya [Financial flows and organizational-economic relations of the enterprise]. *Visnyk BDU — Bulletin of the NDU*, 3 [in Ukrainian].
41. Koval, S. (2012). Finansovi potoki bankivskih ustanov: teoriya i praktika [Financial flows of banking institutions: theory and practice]. *Svit finansiv — The world of finance*, 4, 200—206 [in Ukrainian].
42. Kot, O. V. (2014). Finansovi potoki u mekhanizmi funkcionuvannya banku [Financial flows in the mechanism of bank functioning]. *Innovacijna ekonomika — Innovative economy*, 4, 294—299 [in Ukrainian].
43. Stelmakh, V. S. (Ed.). (et al.). (2001). *Entsyklopediia bankivskoi spravy Ukrainy [Encyclopedia of banking in Ukraine]*. Kyiv: Molod, InIure [in Ukrainian].
44. Azarenkova, G. M., Golovko, O. G., & Smirnov, V. V. (2011). *Finansova stabilnist rozvytku bankiv [Financial stability of banks development]*. Kyiv: UBS NBU [in Ukrainian].
45. Plikus, I. Y. (2002). Analiz hroshovykh potokiv avtotransportnoho pidpriemstva [Analysis of cash flows of the motor transport enterprise]. *Rehionalni perspektyvy — Regional prospects*, 5, 78—82 [in Ukrainian].
46. Kliuvak, O. V. (2015). Sutnist finansovykh potokiv pidpriemstva v aspekti lohistyky [Essence of financial flows of the enterprise in the aspect of logistics]. *Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom — Economy and management of national economy*, 2 (112), 113—118 [in Ukrainian].
47. Varenyk, V. M. (2011). Vyznachennia definitsii «hroshovi potoky» [Definition of the definition of «cash flows»]. *Yevropejskyi vektor ekonomichnoho rozvytku — European vector of economic development*, 1 (10), 30—36 [in Ukrainian].
48. Zavora, T. M., & Berest, O. S. (2014). Teoretychni osnovy analizu ta optymizatsii hroshovykh potokiv pidpriemstva [Theoretical bases of analysis and optimization of cash flows of the enterprise]. *Ekonomika i rehion — Economy and region*, 4, 74—79 [in Ukrainian].
49. Koshel'ok, G. V. (2013). Klasyfikatsiia hroshovykh potokiv pidpriemstva u suchasnykh umovakh [Classification of cash flows of the enterprise in modern conditions]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo — Foreign Trade: Economics, Finance, Law*, 1, 32—40 [in Ukrainian].
50. Mazaraki, A. A., Ushakova, N. M., & Lihonenko, L. O. (1999). *Ekonomika torhivelnogo pidpriemstva [Economics of a Trading Company]*. Kyiv: «Khreshchatyk» [in Ukrainian].
51. Poberezhets, O. V. (2017). Metodyka oblikovo-analitychnoho zabezpechennia systemy upravlinnia hroshovymi potokamy subiektiv makroekonomichnoho seredovyshcha [Method of accounting and analytical support of the cash flow management system of subjects of the macroeconomic environment]. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia — Market Economy: Modern Theory and Practice of Management*, 3 (37), 16, 55—70 [in Ukrainian].
52. Semenova, S. M., & Shpyrko, O. M. (2016). *Upravlinnia hroshovymi potokamy na pidpriemstvakh vodnoho transportu: oblikovo-analitychnyi aspekt [Management of cash flows at water transport enterprises: accounting and analytical aspect]*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
53. Semenova, S. M. (2012). Klasyfikatsiia hroshovykh potokiv z metoiu stratehichnoho upravlinnia [Classification

- of cash flows for the purpose of strategic management]. *Vodnyi transport — Water transport*, 3, 146—152 [in Ukrainian].
54. Butrin, A. G., Kovalev, A. I., & Polyunas, D. A. (2009). Finansovye potoki v cepi postavok promyshlennogo predpriyatiya [Financial flows in the supply chain of the industrial enterprise]. *Finansy i kredit — Finance and credit*, 45 (381), 22—28 [in Russian].
 55. Kneisler, O. V. (2015). Metodolohiia klasyfikatsii finansovykh potokiv strakhovykh kompanii [Methodology of classifications of financial flows of insurance companies]. *Ekonomichnyi analiz — Economic analysis*, 20, 157—163 [in Ukrainian].
 56. Skobeleva, E. V. (2007). Finansovye potoki holdinga: objekt upravleniya [Holding financial flows: management object]. *Vestnik OGU — OGU Bulletin*, 9, 112—119 [in Russian].
 57. Kozmenko, O. V., Marenkova, O. V., & Dotsenko, T. V. (2008). Vyznachennia finansovoho potoku vidnosno roboty banku ta strakhovoi kompanii [Determination of financial flow relative to the work of the bank and the insurance company]. *Visnyk ZhDTU — Bulletin of the ZHD TU*, 4, 277—288 [in Ukrainian].
 58. Vorobiova, O. I. (2009). Ekonomichniy potencial bankiv Ukrainy: teoretyko-metodolohichni osnovy [Economic potential of Ukrainian banks: theoretical and methodological foundations]. *Investytsii: praktyka ta dosvid — Investments: practice and experience*, 23, 36—40 [in Ukrainian].
 59. Pogorelenko, N. P. (2015). Stabil'nost' bankovskoy sistemy kak sovokupnost' otdel'nykh mikrosituatsiy v eyo funkcionirovanii i razvitii [The stability of the banking system as a combination of individual micro-situations in its functioning and development]. *Aktual'nye problemy ekonomiki — Actual problems of the economy*, 3 (165), 345—56 [in Russian].
 60. Kuzmin, O. Ye. (2012). Concept and evolution of process-structured management [Kontseptsiiia ta evoliutsiia protsesno-strukturovanoho menedzhmentu]. *Ekonomika: realii chasu — Economics: realities of time*, 2 (3), 7—16 [in Ukrainian].
 61. Petryshyn, N. Ya. (2012). Pryntsypy protsesno-strukturovanoho menedzhmentu yak systemy, shcho rozvyvaietsia [Principles of process-structured management as a developing system]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy — Scientific herald of NLTU of Ukraine*, 22.4, 272—278 [in Ukrainian].
 62. Chernobai, L. I., & Duma, O. I. (2011). *Teoretychni osnovy formuvannia protsesno-strukturovanoho pidkhodu u menedzhmenti [Theoretical Foundations of the Formation of a Process-Structured Approach in Management]*. Retrieved from http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/16258/1/104_Chernobaj_189_190_Modern_Problems.pdf [in Ukrainian].
 63. Galyamina, I. G. (2013). *Upravlenie processami [Process management]*. Sankt-Peterburg: Piter [in Russian].
 64. Verba, V. A. (2013). Orhanizatsiine proektuvannia konsal'tynhovoї diialnosti na osnovi protsesnoho pidkhodu [Organizational Designing of Consulting Activity Based on the Process Approach]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu — Scientific Bulletin of Kherson State University*, 3, 24—28 [in Ukrainian].
 65. Efimov, V. V., & Samsonova, M. V. (2008). *Upravlenie processami [Process management]*. Ulyanovsk: USTU [in Russian].
 66. Moiseienko, T. Ye. (2015). Pobudova protsesno-orientovanoi systemy upravlinnia pidpriemstvom yak elementu stratehii staloho rozvytku [Construction of the process-oriented enterprise management system as an element of the strategy of sustainable development]. *Efektivna ekonomika — Effective economy*, 11. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4533.2> [in Ukrainian].
 67. Kononova, I. V. (2015). Metodolohiia ta praktyka protsesnoho upravlinnia budivelnyim pidpriemstvom [Methodology and practice of process management of a building enterprise]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky — Global and national problems of the economy*, 3, 323—327. Retrieved from <http://global-national.in.ua/archive/3-2015/68.pdf> [in Ukrainian].
 68. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2003). *Sbalansirovannaya sistema pokazatelej. Ot strategii k dejstviyu [Balanced Scorecard. From strategy to action]*. Moscow: ZAO «Olymp-Business» [in Russian].
 69. Ukrainskaya, O. (2012). Konceptual'naya model' upravleniya denezhnymi potokami [Conceptual model of cash flow management]. *Ekonomicheskij analiz — Economic analysis*, 10, 4, 391—394 [in Russian].
 70. Dovhan, Zh. (2008). Osnovy kompleksnoho upravlinnia aktyvamy i pasyvamy banku [Fundamentals of Integrated Management of Assets and Liabilities of the Bank]. *Svit finansiv — World Finance*, 2 (15), 64—69 [in Ukrainian].
 71. Shpyrko, O. M., & Semenova, S. M. (2013). Metodychnyi pidkhid do vyboru stratehii upravlinnia hroshovymy potokamy pidpriemstv vodnoho transportu [Methodical approach to the choice of a cash management strategy for water transport enterprises]. *Problemy ekonomiky — Problems of economics*, 2, 181—189 [in Ukrainian].
 72. Kovalenko, V. V., & Serhieieva, O. S. (2015). Upravlinnia hroshovymy potokamy bankiv na osnovi stres-testuvannia ryzykiv, shcho nymy heneruiutsia [Management of Cash Flows of Banks on the Basis of Stress Testing of Risks Generated by them]. *Finansy Ukrainy — Finance of Ukraine*, 7, 1—18 [in Ukrainian].